

sevdah сеvдах

betegner en sinnstilstand

..... BOSNISK-KROATISK-SERBISK

Ordets reise og forvandling

Ordet *sevdah* kom til bosnisk-kroatisk-serbisk fra arabisk سَوْدَاء, (*sawdā*) gjennom tyrkisk. I arabisk betegner *sawdā* svart galle og melankoli. Svart galle er en av kroppens fire væsker, og ifølge den antikke læren humoralpatologi bestemmer disse væskene menneskets fire temperament. Denne læren, som var en viktig komponent i den islamske medisintradisjonen, forbandt melankolske stemninger med svart galle. Ifølge eldre ordbøker betegner *sevda* på tyrkisk – som på arabisk – svart galle og melankoli, mens ordets andre, utvidede betydning er lidenskap eller lidenskapelig begjær: noe man ikke kan kontrollere, noe som nesten er som en sykdom. Moderne ordbøker oppgir kun den utvidede betydningen av *sevda*: '(sterk) kjærlighet og ekstrem lidenskap, lyst'. *Sevda* ble i bosnisk-kroatisk-serbisk til *sevdah*, som har blitt til en betegnelse for en kompleks indre opplevelse og en musikk sjanger, i tillegg til å være et fornavn.

Tittelen på dette bildet av kunstneren Ana Đorđević er *Ko t' pokida sa grla đerdane* 'Hvem rev ditt halskjede', en kjent sevdalinka-tittel. Bildet er tilegnet saz-spilleren og saz-byggeren Čamil Metiljević. Brukt med tillatelse.

Sevdah som sinnstilstand

I bosnisk-kroatisk-serbisk er *sevdah* et komplekst konsept som knytter en god opplevelse av kjærlighet sammen med en opplevelse av sorg og tristhet. Konseptet ble en del av kulturen og fikk spesifikke trekk i områder som var under osmansk påvirkning, spesielt i områdene i Bosnia med muslimsk befolkning. *Sevdah* blir oversatt med lengsel og kjærlighet, forelskelse, hjertesorg og begjær. Imidlertid går en dimensjon tapt i oversettelsen. *Sevdah* og de relaterte uttrykkene *pasti u sevdah* 'falle i *sevdah*' og *biti u sevdahu* 'være i *sevdah*' skildrer ikke bare følelsene til noen som føler seg melankolske og triste, men også en spesiell sinnstilstand: Det kan være lengsel eller kjærlighets sorg, men også begeistring, når man blir påvirket av noe vakkert og hyggelig. *Sevdah* blir også beskrevet som en mental tilstand typisk for Balkan, generert av følelsesladete sevdalinka-sanger.

En musikk sjanger: sevdalinka (sevdah)

Sevdah eller *sevdalinka* er en tradisjonell folkemusikk sjanger fra Bosnia-Hercegovina som også er populær i andre sørslaviske områder. Det antas at den oppsto i bosniske, urbane områder etter at Bosnia ble underlagt det osmanske riket. *Sevdalinka* blir beskrevet som en av de mest interkulturelle musikalske uttrykksformene i Europa, og den knytter sammen både slaviske og orientalske tradisjoner, et mangfold av musikalske kulturer fra Det nære Østen og Midtøsten, slavisk folkemusikk, italiensk bel canto og wienerromantikk.

Sevdalinka var et byfenomen som gjennom århundrene ble framført i både kristne, jødiske og muslimske sosiale sammenkomster. Opprinnelig var det knyttet til muslimske miljøer og ble sunget av kvinner uten instrumenter, eller av menn akkompagnert av det tradisjonelle strengeinstrumentet *saz*. De melankolske kjærlighetssangene som formidler en følelse av bitterhet over berøvet, men lidenskapelig ønsket kjærlighet, er kanskje de mest kjente sevdalinkas. Imidlertid framhever sjangerens kjennere at sevdalinkas tar for seg alle viktige livstemaer, som ubesvart kjærlighet, skikker, død, historiske hendelser og naturfenomener. Det lyriske innholdet i dem er universelle følelser – lengsel, sorg og kjærlighet. Sangene fremføres med lidenskap: Sjangerens kjennetegn er et sakte eller moderat tempo og intense, forseggjorte, følelsesladete melodier. *Sevdalinka* blir kalt «bosnisk blues», og dens lyrisme blir sammenlignet med portugisisk fado.

Tyrkismer i bosnisk-kroatisk-serbisk

Ordene som er kjent som «tyrkismer» eller «orientalismer» i bosnisk-kroatisk-serbisk, kommer ikke bare fra tyrkiske språk. Mange av dem er opprinnelig fra arabisk, persisk og gresk, og har kommet til sørslaviske språk gjennom tyrkisk. En kjent ordbok fra 1966 angir mer enn 8000 slike ord. Det er vanskelig å si hvor mange som er i aktiv bruk i dag. Imidlertid har bosnisk større innslag av orientalske låneord enn det serbisk og kroatisk har.

Ljiljana Šarić, Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk, UiO